

KATEHEZA ODRASLIH – PRIORITETNI ZADATAK HRVATSKE CRKVE

STIPE NIMAC
Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet
Zrinsko-Frankopanska 19, pp. 329
21001 Split

Izvorni znanstveni rad
Prilježeno 21. 7. 1999.
UDK 268-053.8

Sažetak

U ovom radu autor ističe da kateheza odraslih, koja se danas nameće kao prioritetni zadatak, postaje objektom posebne crkvene pažnje kako na razini opće tako i krajevnih Crkvi, pa u tom smislu najprije u kratkim crtama iznosi ono što o katehezi odraslih kažu Drugi vatikanski sabor i posaborski dokumenti, te dokumenti hrvatske Crkve. Zatim naglašava da je opredjeljenje za katehezu odraslih kao glavni oblik kateheze primarna zadaća i hrvatske Crkve, tim više što je kateheza odraslih u našoj Crkvi tek u začecima, te da će se obnovljena Crkva budućnosti itekako temeljiti upravo na katehezi odraslih. Uz to ukazuje na psihološko-antropološke, društveno-kulturne i teološko-pastoralne razloge za katehezu odraslih. Na kraju, govoreći o pastoralnom značaju kateheze odraslih u današnjoj Crkvi, ukazuje na potrebu donošenja konkretnih pastoralnih smjernica, planova i programa prikladnih za naše prilike. U tom je smislu pažnje vrijedna Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska.

Ključne riječi: pastoral, kateheza, kateheza životnih dobi, kateheza odraslih, župna zajednica, obitelj, permanentna kateheza

UVOD

Kateheza, kao i cjelokupno pastoralno djelovanje Crkve, da bi uistinu bila odgovor na dublje zahtjeve našega vremena, mora se, čitajući znakove vremena, u svom djelovanju i govoru prilagođavati okolnostima. U tom se smislu ističe da je kateheza, posebice kateheza odraslih koja ubuduće treba postati stожerni oblik kateheze, izložena velikim i neobičnim izazovima. Naime, ona se danas nalazi u vrlo problematičnoj situaciji u čijoj je osnovi teška kriza globalnog govora kršćanstva tj. stvarne poruke koju kršćani i Crkva prenose čovjeku našega vremena. Suvremeno kršćanstvo kao globalna činjenica i govor nije više prihvaćeno od većine kao vjerodostojna realnost. Ne izaziva prečesto želju

da se postane kršćaninom. Ne nameće se kao atraktivna, uvjerljiva i značajna poruka usprkos očitim pojavama povratka religijskog i svetog u današnjem svijetu.

Neke činjenice s određenim stupnjem objektivnosti ukazuju na to da katehetska zbilja u svojoj cjelovitosti danas više ne funkcionira dobro, ne postiže zadane ciljeve, pa je potrebno njezino korjenito preispitivanje. Na takvu situaciju prije svega utječu pojava religiozne ravnodušnosti i manjak vjere, kriza identiteta mnogih vjernika našeg vremena, nedostaci samog procesa kršćanske inicijacije i prenošenja vjere novim naraštajima (kršćanska inicijacija postaje završni čin umjesto novi početak), kriza vjerodostojnosti Crkve i kršćanstva, prvenstveno u njihovoj institucionalnoj dimenziji koja je po mno-

gima postala više preprekom nego sredstvom evangelizacije. Prema tome raskol između vjere i života, između vjere i kulture postao je »drama našeg vremena«¹.

Te činjenice zahtijevaju da se globalno i dublje promisli cjelokupno pastoralno djelovanje Crkve i, konkretnije, kateheze. Takva situacija iziskuje da se katehezi odraslih dadne prednost i ona stvarno sve više postaje predmetom posebne pažnje današnje Crkve u mnogim zemljama. Kateheza odraslih smatra se važnim pastoralnim prioritetom u kontekstu evangelizacijskog zadatka današnje Crkve. Na taj je način, unutar katehetskog razmišljanja, pomaknut naglasak sa svijeta djece, tradicionalnog područja kateheze, ka svijetu odraslih.

Osobiti zaokret na tom području označio je Drugi vatikanski sabor i pastoralna obnova koju je Sabor inicirao. Dižu se mnogi glasovi da obrane ne samo hitnost nego i središnje mjesto i prvenstvo kateheze odraslih. Zaokret nije samo kvantitativne, nego poglavito kvalitativne prirode. Uz to se sve više ističe problem prijelaza od kateheze za odrasle na katehezu odraslih i s odraslima. Kateheza treba ozbiljno uzeti u obzir zahtjeve, kulturu i religiozna pitanja svijeta odraslih.

Kateheza odraslih postaje objektom posebne crkvene pažnje kako na razini opće tako i krajevnih Crkvi, pa ćemo u tom kontekstu u ovom radu najprije ukratko iznijeti ono što o katehezi odraslih kažu Drugi vatikanski sabor i posaborski dokumenti, te dokumenti hrvatske Crkve. Zatim ćemo istaknuti da je opcija za katehezu odraslih kao glavni oblik kateheze primarna zadaća i hrvatske Crkve, tim više što je kateheza odraslih u našoj Crkvi tek u začecima, te da će se obnovljena Crkva budućnosti u prvom redu temeljiti upravo na katehezi odraslih. Uz to ćemo ukazati na psihološko-antropološke, društveno-kulturne i teološko-pastoralne razloge za katehezu odraslih. Na kraju, govoreći o pastoralnom značaju kateheze odraslih u današnjoj Crkvi, ukazat ćemo na potrebu donošenja konkretnih pastoralnih smjernica, planova i programa prikladnih za naše prilike. U tom je smislu pažnje vrijedna Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska.

I. DRUGI VATIKANSKI SABOR I POSABORSKI KATEHETSKI DOKUMENTI I KATEHEZA ODRASLIH

1.1. Dokumenti opće Crkve

Drugi vatikanski sabor nema dokumenta koji se izričito odnosi na katehezu, ali se dotiče te teme. Crkva Drugog vatikanskog sabora i posaborskog vremena kao nositelja crkvenog života ističe župnu zajednicu koja je prije svega odgovorna za katehizaciju. »Katehizacija nije samo stvar župnika i župnog vikara. U katehizaciji treba sudjelovati cijela kršćanska zajednica. Župna zajednica se mora pobrinuti da svi uzrasti budu katehizirani.«² Navodim samo neke važnije dokumente opće Crkve koji posebno naglašavaju katehizaciju odraslih.

Konstitucija Drugog vatikanskog sabora o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* određuje da se »obnovi katekumenat odraslih i razdijeli na više stupnjeva, a uvest će se prema sudu mjesnog ordinarija. To se vrijeme katekumenata, određeno za prikladnu pouku, može posvetiti svetim obredima koji će se susljedno obavljati«³. Kateheza se prilagođava stupnjevima katekumenata.

Christus Dominus, dekret Drugog vatikanskog sabora o pastirskoj službi biskupa, o katehetskoj poduci kaže: »Katehetska poduka ide za tim da vjera u ljudima preko proučavanja postane živa, svjesna i djelotvorna. Biskupi neka bdiju da se ta pouka s najvećom pomnjom i brigom pruži kako djeci i adolescentima, tako mladeži i odraslima; da se pri tom proučavanju pazi na prikladan rasporedaj i metodu koja je pogodna ne samo s obzirom na gradivo koje se obrađuje nego i s obzirom na prirodne dispozicije, sposobnosti i dob i na životne okolnosti slušača. Konkretno, neka paze da se to proučavanje oslanja

1 PAVAO VI., Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii nuntiandi*, Dokumenti 50, KS, Zagreb, br. 20; Usp. E. ALBERICH – A. BINZ, *Adulti e catechesi*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1993, str. 9.

2 A. BARUN, *Katehizacija odraslih*, u: »Bosna franciscana« 2(1994)2, 15-31, ovdje str. 21.

3 Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 64.

na Sveto pismo, predaju, liturgiju, učiteljstvo i na život Crkve.

Osim toga neka se brinu da se vjeroučitelji za svoju službu posebno pripreme, tako da temeljito poznaju nauku Crkve i da se teoretski i praktički pouče o psihološkim zakonima i granama pedagogije. Neka uznastoje i oko toga da se ponovno uvede ili učini prikladnijim poučavanje odraslih katekumena.⁴

Dekret, nadalje, potiče: »U naviještanju kršćanske nauke neka se nastoje služiti različitim sredstvima koja im u današnje vrijeme stoje na raspolaganju, i to prvenstveno propovijedanjem i katehezom, što uvijek dolazi na prvo mjesto, ali i izlaganjem nauke u školama, akademijama, na konferencijama i sastancima svake vrste; konačno, javnim izjavama u određenim prilikama, štampom i drugim sredstvima društvenih komunikacija kojima se bezuvjetno treba služiti pri naviještanju Kristova Evanđelja.«⁵ Za župnike kaže: »Da bi ispunili svoju učiteljsku službu, župnici treba da propovijedaju riječ Božju svim vjernicima, da oni – ukorijenjeni u vjeri, ufanju i ljubavi – rastu u Kristu i da kršćanska zajednica pruži ono svjedočanstvo ljubavi koje je Gospodin preporučio. Isto su tako dužni da katehetskom poukom vode vjernike k punom poznavanju misterija spasenja kako to odgovara dobi svakog pojedinca.«⁶ Dakle, očito je da prema ovom Dekretu katehetskom poukom trebaju biti obuhvaćeni i odrasli.

O katekumenatu odraslih kao razdoblju inicijacije i dovoljno dugoj pripravi za pristupanje Crkvi govori dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*. Dekret posebno naglašava da se trebaju za »kršćansku inicijaciju katekumena brinuti ne samo katehisti, nego čitava zajednica vjernika, a osobito kumovi, tako da katekumeni već od samoga početka osjećaju da pripadaju Božjem narodu. A jer je život Crkve apostolski, neka katekumeni uče također svjedočanstvom života i ispovijedanjem vjere zauzeto surađivati u propovijedanju evanđelja i izgradnji Crkve«⁷. Da bi se zasadila Crkva i da bi rasla kršćanska zajednica potrebne su različite službe. U svezi s tim Dekret posebnu pozornost posvećuje katehistima. Katehistička služba ima veliku važnost, pa se stoga njihova izobrazba mora kontinuirano usavršavati. Preporuča se

da se »umnogostručje dijecezanske i pokrajinske škole, u kojima će budući katehisti upoznavati katoličku nauku – osobito na biblijskom i liturgijskom području«⁸.

I naš je pokojni kardinal Franjo Šeper na Drugom vatikanskom saboru inzistirao na katehezi odraslih. Na 98. generalnom zborovanju (9. X. 1964.) o *apostolatu laika*, rekao je: »Neka se, osim liturgijskog skupa nedjeljne mise, u svakoj župi obvezno jedanput u tjednu drži sastanak svih odraslih župske zajednice. Prikladno vrijeme neka se odredi prema mjesnim prilikama i socijalnom sastavu župe. Na sastanku neka svećenik predaje kršćanski nauk na način odraslih, raspravlja razne aktualne i hitne probleme, te zajedno s vjernicima traži rješenja i tako usavršava istinsku apostolsku formaciju laika. Sastanak se prikladno započne i završi liturgijskom molitvom. Može se na sastanku uvesti i poučavanje Biblije, primjereno slušačima. Mogu predavanja na takvom sastanku držati stručni laici i drugi svjetovni i redovnički svećenici da se župa ne zatvori u sebe. Na taj će se način uspostaviti istinski dijalog između članova jedne obitelji.

Trebalo bi da takav sastanak postane redovito sredstvo crkvenog života, slično kao nedjeljna misa«⁹.

Kardinal Šeper predlagao je to za opću Crkvu, ali je očito polazio iz svoga pastoralnog iskustva o nužnosti takvog poduzimanja u našoj sredini.

Primat kateheze odraslih dobiva uvjerljivu potvrdu u *Općem katehetskom direktoriju iz 1971. godine*: »Neka pastiri neprestano imaju pred očima dužnost koja ih obvezuje da uvijek ozbiljno uzimaju i promiču prosvjetljivanje kršćanske egzistencije riječju Božjom i to u svim životnim dobima i povijesnim prilikama tako da svatko, bilo pojedinac bilo zajednica, bude zahvaćen u duhov-

4 Dekret o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus*, br. 14.

5 Isto, br. 13.

6 Isto, br. 30.

7 Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*, br. 14.

8 Isto, br. 17.

9 F. ŠEPER, *Grada za životopis 2*, Glas Koncila, Zagreb 1983, str. 122.

nom stanju u kojem se nalazi. Isto tako neka paze da kateheza odraslih koja omogućuje ljudima da u punoj odgovornosti prihvaćaju vjeru bude glavni oblik kateheze kojoj su svi, premda uvijek neophodni oblici kateheze, nekako usmjereni«. ¹⁰

Opći katehetski direktorij naglašava nužnost kateheze odraslih i to zbog ovih razloga:

- »a) Zadaci društvenog života, obiteljska, zvanična, građanska i politička odgovornost traži da odrasli postignu posebnu i prikladnu kršćansku formaciju u skladu s Božjom riječi (usp. AA 29-32). Nužno je da se promiče usklađeni rad među onima koji rade u katehezi odraslih i onih koji rade u različitim oblicima apostolata laika.
- b) Stavovi i sposobnosti koje postaju zrele u odrasloj dobi, kao što su životno iskustvo, osobna zrelost itd. valja njegovati i prosvjetljivati riječju Božjom.
- c) Odrasli čovjek, osim toga, pozvan je da nadvlada stanovite krize koje su na izgled manje od krize koje doživljavaju adolescenti, no ipak se ne smije smatrati manje opasnim niti manje dubokim. U takvim trenucima njihova se vjera mora trajno prosvjetljivati, razvijati i štititi«¹¹.

Opći katehetski direktorij nadalje navodi šest oblika kateheze za odrasle:

- »a) Kateheza kršćanske inicijacije ili katekumenata odraslih.
- b) Kateheza onih koji se osobito zalažu u apostolatu laika. Razumije se da se u tom slučaju kateheza mora pobrinuti da produbi kršćansku poruku.
- c) Kateheza koja se daje prigodom značajnijih životnih događaja, kao što su ženidba, krštenje djece, prva pričest i potvrda, teža razdoblja za odgoj djece, bolest itd. To su prilike kad su ljudi više nego inače otvoreni traženju pravog smisla života.
- d) Kateheza koja se daje prigodom promjene životnih uvjeta, tako na primjer prigodom nastupa na rad, odsluženja vojnog roka, iseljenja, promjene zanimanja ili društvenog položaja.

I te promjene mogu biti povod nutarnjeg obogaćenja, ali mogu biti i izvor duhovnog poremećenja i obeshrabrenja. Zadaća je kršćanske zajednice da u tim prilikama pruži svoju bratsku pomoć i iskaže svoju ljubav. Božja riječ, koja se katkada u tim slučajevima spremnije prihvaća, ima im biti svjetlo i podrška.

- e) Kateheza u vezi s kršćanskim korištenjem slobodnog vremena i kateheza prigodom praznika i turističkih putovanja (usp. *Opći direktorij za pastoral turizma*, br. 19, 25).
- f) Kateheza prigodom posebnih događaja u životu Crkve i društva«. ¹²

Ti osobiti oblici kateheze ne umanjuju nužnost sustavne kateheze za odrasle kao što su tečajevi, katehetski instituti i teološki fakulteti. Potrebna je temeljita i uređena formacija odraslih u vjeri.

Da bi kateheza odraslih bila uistinu odgovor na dublje zahtjeve našeg vremena, Opći katehetski direktorij navodi i posebne zadaće:

- »a) *Odgajati za ispravno prosuđivanje socio-kulturalnih promjena našeg vremena u svjetlu vjere.* Kršćanski narod sve više uočava potrebu istraživanja kamo sve može dovesti suvremeni razvoj društva i prosuđivanja koje su vrednote istine i što sve predstavlja opasnost za našu suvremenu civilizaciju. Kršćanski narod želi da mu se pomogne u prosuđivanju stalnih promjena te želi upoznati kako ve postupke može i mora usvojiti.
- b) *Razjasniti suvremena religiozna i moralna pitanja.* Kateheza mora postavljati i nova pitanja s kojima se susreću ljudi našeg vremena. Na primjer, danas se velika važnost pridaje socijalnim pitanjima. Taj napor obnove, u kojem čovjek jasno očituje svoje odgovornosti i granice (usp. Okružno pismo *Populorum progressio*, AAS 1967, str. 257-299), nipošto ne smije izbjeći brizi kateheze.

10 SV. ZBOR ZA KLERIKE, *Opći katehetski direktorij*, Dokumenti 38-39, KS, Zagreb 1972, br. 20.

11 Isto, br. 92.

12 Isto, br. 96.

- c) *Razjasniti odnose koji se isprepliću između crkvenog i vremenitog djelovanja.* Zadaća je kateheze da odgoji kršćane kako bi mogli uočavati uzajamne odnose koji se isprepliću između vremenitog zalaganja i zadaće Crkve. Kateheza mora jasno pokazati da vremenito zalaganje može korisno utjecati na samu crkvenu zajednicu, ako joj pomaže da postane svjesnija svog transcendentnog cilja i svog poslanja u svijetu. Ujedno mora jasno istaknuti da je crkveno zalaganje od koristi i za samo ljudsko društvo (usp. GS 40-45).
- d) *Razrađivati razumske temelje vjere.* Crkva je uvijek protiv fideizma branila razumske temelje vjere. Kateheza mora uvijek sve više razrađivati ispravno shvaćanje vjere, čim se želi pokazati da su čin vjere i istine koje nam je vjerovati u skladu sa zahtjevima ljudskog razuma. Kateheza mora pokazati da je evanđelje uvijek aktualno i mjerodavno. Stoga valja promicati pastoral kršćanske misli i kulture¹³.

Novi *Opći direktorij za katehezu*¹⁴ iz 1997., kada govori o katehezi različitih životnih dobi i kategorijama katehiziranih, na prvo mjesto stavlja katehezu odraslih, a ne katehezu djece kao *Opći katehetski direktorij* iz 1971. godine.

Opći direktorij za katehezu (1997.) podsjeća da je primatelj Evanđelja *konkretni, povijesni čovjek* koji je ukorijenjen u dane okolnosti i na kojeg neprestano utječu psihološke, društvene, kulturne i religiozne prilike, bio on toga svjestan ili ne. Stoga se u procesu kateheze primatelj mora pokazati i postati aktivnim, svjesnim i odgovornim subjektom, a ne samo šutljivim i pasivnim primateljem.¹⁵ U posvećivanju pažnje pojedincu ne smije se zaboraviti da kateheza ima za primatelja kršćansku zajednicu kao takvu i pojedinca u njoj, pa proces prilagođavanja Evanđelja različitim okolnostima neminovno obuhvaća kršćansku zajednicu.¹⁶

Ovaj Direktorij katehezi odraslih posvećuje br. 172-176. Katehezi odraslih se daje prioritet i u njenom svjetlu se treba usmjeriti kateheza drugih životnih dobi. Prilikom go-

vora o vjeri s odraslima treba voditi računa o njihovim životnim iskustvima, uvjetima i izazovima s kojima se sučeljavaju u životu. Njihova su pitanja i vjerske potrebe različiti.¹⁷ Vjera odrasle osobe mora biti stalno rasvijetljavana, razvijana i čuvana,¹⁸ jer je vjera dinamička a ne statička kategorija.

Opće i posebne zadaće kateheze odraslih navode se u br. 175., a posebni oblici kateheze odraslih u br. 176. ovog Direktorija. Kao opća zadaća kateheze odraslih, a da bi odgovorila zahtjevima našeg vremena, ističe se naviještanje kršćanske vjere u njenoj cjelovitosti, autentičnosti i sustavnosti stavljajući u prvi plan navještaj spasenja. Kao posebne zadaće kateheze odraslih navedeno je šest zadaća, a u Direktoriju iz 1971. četiri zadaće koje su identične ovim zadaćama s tim da je u Direktoriju iz 1997. dodana prva i šesta zadaća. Prva zadaća stavlja naglasak na promicanje formacije i zrelosti života u Duhu uskrslog Krista primjerenim sredstvima: odgojem za sakramente, sastancima, duhovnim vođenjem itd., a šesta na odgoj u smislu preuzimanja odgovornosti u poslanju Crkve i kršćanskog svjedočenja u društvu. Katehetski Direktorij iz 1997. navodi iste posebne oblike kateheze odraslih kao i Direktorij iz 1971. s tim da je nadodan drugi oblik, gdje se spominje kateheza ispravno prilagođena Božjem narodu u tradicionalnim oblicima tijekom liturgijske godine ili u izvanrednom obliku misija.

Očito je da katehezi odraslih treba posvetiti više pažnje jer je i kateheza djece ovisna o vjeri odraslih više nego ikada prije. Naime, svjedočanstvo odrasle zajednice je vrelo i cilj kateheze mladih. Stoga odrasli i obitelji zahtijevaju prioritet u katehizaciji. Rimski obrednik *Red pristupa odraslih u kršćanstvo* (1972. god.) označava nov značajan korak u vrednovanju kateheze odraslih, otkriva put sakramentalne inicijacije odraslih i po-

13 Isto, br. 97.

14 Usp. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Direttorio generale per la catechesi*, Città del Vaticano 1997.

15 Usp. isto, br. 167.

16 Usp. isto, br. 168-170.

17 Usp. isto, br. 172.

18 Usp. isto, br. 173.

sebice ukazuje na vrijednost katekumenata. Obrednik ističe da je biskup u svojoj biskupiji nadležan ustanoviti katekumenat sâm ili preko svog opunomoćenika, ustanoviti pastirsku pripremu oglašnika, nad njom bdjeti, promicati je, te pripravnicima odobravati pristup izboru i sakramentima.¹⁹ Dakle, ovim Obrednikom ponovno je oživljena prastara kršćanska praksa, skoro potpuno zaboravljena – katekumenat. Od izdanja Obrednika katekumenat je opet redoviti put odraslih do doma Očeva, do Crkve.

Red pristupa odraslih u kršćanstvo navodi sljedeća načela kateheze odraslih u obliku katekumenata:

- a) Kršćanska inicijacija treba da bude postupna, dakle u etapama, polako i solidno izvedena, bez hitnje.
- b) Ona treba da se odvija usred kršćanske zajednice, uz pomoć, suradnju i slavljenje čitave župe. Dakle, ne ni tajno, ni privatno, ni individualistički.
- c) Liturgijska inicijacija valja da bude prožeta pashalnim misterijem. Stoga se obavlja u korizmeno i uskrsno vrijeme.
- d) Premda priprema na krštenje treba da bude javna i zajednička, u obliku skupnog katekumenata, valja se prilagoditi situaciji odraslih i voditi računa o individualnim i osobnim potrebama svake osobe te danim okolnostima mjesta i vremena.²⁰

Red pristupa odraslih u kršćanstvo zahtijeva »nadilaženje poimanja kršćanina kao jednog 'klijenta' Crkve – institucije ili 'potrošača' crkvenih usluga. On nas želi voditi k Crkvi, zajednici zrelih kršćana, koja i sama u dinamičkom hodu prema punini vjerskog života pomaže i drugima da dođu do vjerske zrelosti te upoznaju radost i nadu kršćanskog života«²¹.

Novi *Zakonik kanonskog prava* govori o zadaći biskupske konferencije da izda statut kojim se uređuje katekumenat,²² te o katehetskoj izobrazbi odraslih kaže ovo: »Župnik je snagom svoje službe dužan brinuti se za katehetsku izobrazbu odraslih..., u koju svrhu neka na suradnju pozove klerike dodijeljene župi, članove ustanova posvećenog života i družba apostolskog života, vodeći računa o naravi svake ustanove, a i vjernike laike, oso-

bito katehete; neka nitko od tih, osim ako je zakonito spriječen, ne uskrati dragovoljno pružiti svoju suradnju. Neka u obiteljskoj katehezi promiče i podupire dužnost roditelja... Neka se župnik, vodeći računa o odredbama koje izda dijecezanski biskup, posebno brine: da se vjera mladih i odraslih različitim oblicima i pothvatima utvrđuje, rasvjetljuje i razvija«²³.

Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii nuntiandi* govori izričito o katehizaciji odraslih. Suvremeni uvjeti života »sve više zahtijevaju katehetsku pouku u obliku katekumenata za mnogobrojnu mladež i odrasle koji, dimnuti milošću, malo-pomalo otkrivaju Kristovo lice i osjećaju potrebu da mu se daruju«.²⁴

Apostolska pobudnica Ivana Pavla II. *Catechesi tradendae* stavlja snažan naglasak na katehizaciju odraslih. »Radi se o središnjem problemu. Ovo je glavni oblik kateheze, jer se ona obraća osobama koje imaju najveću odgovornost i sposobnost življenja kršćanske poruke u potpuno razvijenom obliku. Kršćanska zajednica neće imati trajne kateheze bez neposrednog i iskusnog sudjelovanja odraslih, bili oni primatelji ili unapreditelji katehetske djelatnosti. Odrasli upravljaju svijetom u kojem su mladi pozvani da žive i svjedoče vjeru koju kateheza želi produbiti i učvrstiti. Zato bi se i vjera odraslih stalno morala prosvjetljivati i obnavljati da prožme vremenite stvarnosti za koje su oni odgovorni. Da bi kateheza bila učinkovita, mora biti trajna, i bila bi promašena ako bi se zaustavila na pragu zrele dobi, jer je ona, naravno u drugom obliku, odraslima isto tako potrebna.«²⁵

Catechesi tradendae dalje ističe »da kateheza djece i mladih, trajna kateheza i kate-

19 Usp. SV. ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*, KS, Zagreb 1974, prethodne napomene, br. 44 i 66.

20 Isto, br. 4, 5, 8.

21 M. JERKOVIĆ, *Katekumenat u sadašnjem trenutku*, u: »Kateheza« 13(1991)1, 51-59, ovdje str. 59.

22 Usp. *Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb 1988, kan. 788, par. 3.

23 Isto, kan. 776.

24 PAVAO VI., Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii nuntiandi*, br. 44.

25 IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Catechesi tradendae*, Glas Koncila, Zagreb 1994, br. 43.

heza odraslih ne budu zatvorena područja bez međusobne veze, a još je važnije da ne bude loma među njima. Treba, naprotiv, unapređivati njihovo savršeno dopunjavanje: odrasli imaju mnogo toga u katehezi dati mladima i djeci, ali oni mogu i mnogo primiti za rast svoga kršćanskog života. Nitko se u Crkvi Isusa Krista ne bi smio osjećati oslobođenim od primanja kateheze. To vrijedi i za mlade sjemeništare i redovnike kao i za sve koji su pozvani da budu pastiri i katehete. Oni će tu zadaću bolje ispuniti što budu poniznije znali ići u školu Crkve, velike katehiste, a ujedno i velike katehetske učenice²⁶.

Za sustavno poučavanje odraslih u vjeri značajni su katekizmi. Na razini opće Crkve priređen je prigodom tridesete obljetnice otvaranja Drugog vatikanskog sabora novi *Katekizam Katoličke crkve*, koji je 11. listopada 1992. odobren za tisak apostolskom konstitucijom pape Ivana Pavla II. *Fidei depositum*. Na katekizmu su dugo godina radili razni stručnjaci: teolozi, egzegete, katehitičari i cjelokupni episkopat Katoličke crkve. Sadržaj je tradicionalan, ali je izlagan na nov način, kako bi odgovorio zahtjevima našega vremena. *Katekizam Katoličke crkve* izlaže vjeru Crkve i katoličku nauku, osvjetljenu Svetim pismom, tradicijom i crkvenim učiteljstvom. Namijenjen je svim vjernicima i svakom čovjeku, posebice odraslima, koji žele upoznati ono što vjeruje Katolička crkva.²⁷

1.2. Dokumenti hrvatske Crkve

Hrvatska Crkva u svojim dokumentima uvijek slijedi dokumente i smjernice opće Crkve i uzima ih za polazište.

God. 1978. naši su biskupi donijeli *Smjernice za pastoralnu praksu sakramenata kršćanske inicijacije* u kojima se govori i o pristupu odraslih u kršćanstvo. Tu se ističe da samim sakramentima kršćanske inicijacije odraslih (krštenju, potvrdi, euharistiji) treba prethoditi određena priprava. To bi se pripremanje i postupno ulaženje u Crkvu i kršćanstvo trebalo temeljiti na preporukama i smjericama sadržanim u rimskom obredniku *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*.

Nadalje se u ovim *Smjericama* ističe da bi za naše prilike bilo uputno: ustanoviti

katekumenat u većim župama ili bar na razini pojedinih pastoralnih zona; vjerničke crkvene zajednice trebaju biti svjesne da u njihovoj sredini postoje katekumeni; u redovitim slučajevima treba slijediti red katekumenata po stupnjevima i izbjegavati da se sve izvede odjednom; u slučajevima traženja sakramenata kršćanske inicijacije neposredno pred vjenčanje razboritije je obaviti crkveno vjenčanje uz potrebne dispense, tj. uputno je već prije vjenčanja započeti inicijaciju i to obilježiti nekim liturgijskim činom, npr. prvim stupnjem katekumenata tj. obredom primanja među oglašenike; s odraslima koji su kao djeca kršteni ali nisu uvedeni u vjeru i nisu primili ostale sakramente kršćanske inicijacije treba postupati slično kao i s drugim katekumenima; potrebno je izraditi plan i direktorij za naše prilike.²⁸

Hrvatski biskupi u svom temeljnom dokumentu o katehezi *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze* ističu »da katehezi odraslih u kršćanskoj zajednici treba posvetiti najveću brigu, i to takvoj katehezi koja odraslima omogućuje da aktivno i stvaralački sudjeluje u traženju i vlastitom izricanju svojih temeljnih općeljudskih i vjerničkih pitanja te u zajedničkom pronalaženju odgovora na ta pitanja u svjetlu Evanđelja«.²⁹

Ovaj dokument posebno naglašava sljedeće: »Katehezi odraslih i njihovoj kršćanskoj i religioznoj kulturi općenito valja posvetiti posebnu brigu, jer su odrasli sposobni da u punoj odgovornosti prihvate vjeru kao svoje trajno životno opredjeljenje i jer su oni u najpotpunijem smislu pozvani da u svom obiteljskom i profesionalnom životu naviještaju Evanđelje i da sudjeluju u vjerničkom odgoju djece, mladih i ostalih članova kršćanske zajednice«.³⁰

26 Isto, br. 45.

27 Usp. *Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb 1994.

28 Usp. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Smjernice za pastoralnu praksu sakramenata kršćanske inicijacije*, u: »Religiozni odgoj i kateheza« 1(1979)3-4, 146-153, ovdje str. 149.

29 BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*, Dokumenti 67, KS, Zagreb 1983, br. 13.

30 Isto, br. 60.

Naši biskupi navode neke oblike trajne kršćanske formacije odraslih i neke prikladne prigode za njezino ostvarivanje:

- »redoviti susreti za kršćansku formaciju odraslih u obliku predavanja, konferencija, tribina te u obliku skupnoga rada;
- kateheza roditelja, kumova i ostalih članova zajednice prigodom priprave djece i mladih za slavljenje i primanje sakramenata kršćanske inicijacije;
- kateheza odraslih u obliku susreta s roditeljima i drugim članovima obitelji radi suradnje s njima u religioznom odgoju i katehezi djece predškolske i školske dobi i mladih;
- evangelizacijska obnova kršćanskih zajednica u obliku misija;
- kršćanska inicijacija odraslih koji se pripremaju za primanje sakramenata inicijacije u obliku katekumenata te nastojanje da cijela kršćanska zajednica sudjeluje u praćenju katekumena i u njihovu stvarnom prihvaćanju u zajednici;
- duhovno-molitvena i druga vjernička okupljanja mladih i odraslih u obliku kraćih, jednodnevnih i višednevnih susreta;
- susret obitelji u obliku 'vikenda' i u drugim oblicima;
- posebna formacija onih odraslih članova kršćanske zajednice koji su spremni, kao suradnici kateheta i katehista, sudjelovati u religioznom odgoju i katehezi djece, mladih i odraslih, i sl.«³¹

Splitska sinoda koja je imala za temu »Crkva danas i sutra« ističe: »Budući da se iz dana u dan i odrasli sve više prijavljuju za primanje sakramenata krštenja, nužno je potrebno da se u nekim većim centrima osnuje stalni katekumenat, gdje će se kandidati-katekumeni postupno uvoditi u fundamentalne istine vjere i moralnog života, posebno kad se ima u vidu da se katekumenu podjeljuju sva tri sakramenta kršćanske inicijacije: krštenje, potvrda i euharistija. Katekumenat je jedna od prvih zadaća današnje Crkve. Svijest o potrebi katekumenata trebalo bi razvijati na svim razinama Crkve«.³²

*Okružnica*³³ splitsko-makarskog nadbiskupa Ante Jurića od 12. rujna 1992. bila je poticaj Hrvatskoj biskupskoj konferenciji da

izda *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama* (1993.), koje služe kao smjernice za cijelu hrvatsku Katoličku crkvu. Naime, hrvatski biskupi su prilagodili Rimski obrednik našoj situaciji. »U pastoralnoj praksi naše domovinske Crkve primijetili smo kod dušobrižnika dosta nesnalaženja u služenju Rimskim obrednikom. Isto tako dosadašnja praksa kod nas pokazala je da u zadnjih dvadesetak godina nije bilo ujednačenog provođenja katekumenata s obzirom na vrijeme njegova trajanja, s obzirom na njegovu tematiku i s obzirom na njegovo liturgijsko izvođenje. Uslijed nastalih novih društvenih prilika povećao se broj kandidata za katekumenat. U takvim okolnostima on nije više stvar samo pojedina unutar Crkve nego postaje zadaćom čitave naše Crkve u svim njezinim pastoralnim strukturama. On nije više samo i jedino privatno, te obiteljsko i crkveno događanje, već izrazito javno događanje, crkvena i osobna stvarnost. Nema više razloga za pojavu 'nikodemskih kršćana'«.³⁴

Dalje biskupi ističu: »Mi biskupi kao odgovorni za događanje i provođenje katekumenata u našim biskupijama, polazimo od toga da je župna zajednica bazično mjesto ulaženja u Crkvu. Tu se prepoznaju, doživljavaju i iskustveno ostvaruju sve funkcije Crkve. Prepoznatljiva je crkvenost u svim svojim dimenzijama. Liturgijsko događanje katekumenata doživljava sve prednosti koje nudi i u sebi sadržava ta temeljna struktura Kristove Crkve. Želimo da župne i druge kršćanske zajednice postanu katekumenska mjesta na kojima se uči vjerovati i moliti, te kršćanski živjeti i slaviti«.³⁵

Adresati o kojima govore Upute su poglavito osobe koje nisu krštene i koje su navr-

31 Isto, br. 60.

32 Akti 55. splitske sinode, *Crkva danas i sutra*, CuS, Split 1988, br. 383.

33 Usp. A. JURIC, *Okružnica o katekumenatu*, u: »Vjesnik biskupija splitske metropolije« 2(1992), br. 4.

34 HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar – Zagreb 1993, str. 7-8.

35 Isto, str. 9-10.

šile 18 godina. U Uputama »vodi se računa samo o stvarnom katekumenatu i o stvarnim katekumenima, dakle o nekrštenim osobama koje ulaze u kršćanstvo«. ³⁶ Budući da u našim hrvatskim okolnostima postoji velik broj onih koji su samo kršteni, a nisu evangelizirani ni katehizirani, ovaj se model, osobito u dijelu koji donosi plan kateheza, može i na njih primijeniti. ³⁷

Upute određuju da vrijeme cjelokupne priprave kandidata za kršćanstvo traje barem godinu dana, tj. od jedne svetkovine Duhova do druge. To uključuje:

- a) *pretkatekumenat*, od Duhova do početka listopada;
- b) *katekumenat*, od listopada do prve korizmene nedjelje;
- c) vrijeme izbora ili neposredne priprave kroz korizmu, što se još naziva *vrijeme čišćenja i prosvjetljivanja*;
- d) *slavlje sakramenata* kršćanske inicijacije u Vazmenoj noći;
- e) vrijeme posebnog vodstva novokrštenika ili *vrijeme mistagogije*, od Uskrsa do Duhova. ³⁸

Katehetski dio priprave za inicijaciju odraslih, prema Uputama, neizostavni je dio procesa pristupa u kršćanstvo. Kateheze obuhvaćaju sljedeća područja: biblijsko, doktrinarno, moralno i liturgijsko događanje odnosno slavljenje. U svakoj pojedinoj katehezi, koliko je moguće, treba da budu sva četiri elementa. ³⁹

Upute Hrvatske biskupske konferencije za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama »otklanjaju mnoge dvojbe kod pastoralnih radnika i samih odraslih kandidata u pripravi za sakramente kršćanske inicijacije u našim konkretnim prilikama. Ovo je svojevrsan liturgijsko-pastoralni vodič za ozbiljnu pripravu odraslih na krštenje i pouku za život u vjeri«. ⁴⁰

Godine 1998. sazvana je *Druga biskupska sinoda đakovačka i srijemska* (otvorenje Sinode 30. svibnja 1998.) pod motom »Ti si Krist – za nas i za sve ljude«. Crkva đakovačka i srijemska sazvala je Sinodu želeći – na prijelazu u treće tisućljeće – okupiti se i upoznati svoju stvarnost, sučeliti se s novonastalim prilikama, zahvatiti sva pod-

ručja svojega života, osnažiti vjeru i potaknuti pobožnost, pronaći rješenja za nadilaženje poteškoća u apostolatu i upravi, uskladiti različite karizme i službe, zacrtati nove putove i oblike apostolskog djelovanja i na nov način postati kvascem kraljevstva Božjega na našim prostorima. ⁴¹

Predmet odnosno pitanja koja se obrađuju u pripremi za Drugu biskupijsku sinodu đakovačku i srijemsku izložena su u deset tema: 1. Evangelizacija odraslih, 2. Evangelizacija braka i obitelji, 3. Evangelizacija mladih, 4. Župna kateheza, 5. Školski vjeronauk, 6. Evangelizacija starijih osoba i bolesnika, 7. Evangelizacija »rubnih« i »posebnih« skupina, 8. Pokreti i udruge u evangelizaciji, 9. Evangelizacija i sredstva društvenog priopćavanja i 10. Evangelizacija i kulture. ⁴²

Vidljivo je da je na ovoj Sinodi, ne umanjujući značenje drugih tema, evangelizacija odraslih dobila prioritet, jer je do sada kako u teoriji tako i u praksi nedopustivo marginalizirana i svedena na minimum. Naime, »želi li Crkva doista biti kvasac humanizirajuće preobrazbe društvenog života na našim prostorima i izgradnje 'civilizacije ljubavi' te predusresti postupno udaljšavanje različitih slojeva krštenika iz vlastite sredine, onda ne može ne posvetiti se ozbiljnijem i sistematskom radu s odraslim vjernicima«. ⁴³

II. NUŽNI ZAKRET HRVATSKE CRKVE KA KATEHEZI ODRASLIH

U pretkoncilsko vrijeme nije se posebno pažnja posvećivala katehezi odraslih osim u nekim iznimnim slučajevima. Tek je koncilski i pokoncilski obnova, u težnji da se

36 Isto, str. 14.

37 Isto, str. 14.

38 Isto, str. 15.

39 Isto, str. 15.

40 A. BARUN, *nav. čl.*, str. 23.

41 Usp. *Dekret sazivanja Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske* biskupa Marina Srakića, u: »Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije« 126(1998)6, 410.

42 Usp. DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Evangelizacija, Radni materijali za biskupijsko savjetovanje* (prvi i drugi dio), Đakovo 1999.

43 Isto, Prvi dio, str. 35.

očuva i poraste vjera u kršćanskom životu krštenika, udarila temelje za reorganizaciju katehetskih tokova i proširila opseg naslovnika kateheze. Težište katehetskog djelovanja prenosi se s kateheze djece na katehezu mladeži i odraslih. Odrastao kršćanin kao član Crkve najodgovorniji je za njezin život i djelovanje, pa stoga katehezi odraslih treba dati primat i ona treba zauzeti središnje mjesto u cjelokupnom katehetskom djelovanju.

Praksa u hrvatskoj Crkvi pokazuje da se kateheza odraslih, umjesto da bude glavni oblik kateheze prema kojem trebaju biti usmjereni svi drugi oblici kateheze, nalazi tek u povojima. U procesu kateheze odrasli su od prvih, primarnih naslovnika, postali skupina vjernika tek drugotnog izbora. »U europskim tradicionalno katoličkim zemljama, tako i u Hrvatskoj, posljednjih se desetljeća intenzivno govorilo o katehezi djece školske dobi. U Hrvatskoj je ova tema na poseban način u ovom desetljeću došla do svog 'vrhunca'. Uvođenje vjeronauka u škole i 'brza' izobrazba kateheta i vjeroučitelja za područje takvog načina djelovanja kao da su Crkvi oduzeli svu snagu i svu kreativnost. Vjerojatno je to i jedan od razloga što se kateheza odraslih tako teško 'probija' na mjesto koje joj uistinu i pripada. Budući da svi još uvijek 'dišemo' ritmom kateheze djece i donekle mladih, nikakav nagli prijelaz ili potpuni zaokret katehezi odraslih u ovom trenutku nije moguć. Stoga je potrebno održati one oblike kateheze odraslih koji su i do sada postojali, a lagano se – u odnosu na katehezu djece i mladih – otvarati novim mogućnostima kateheze odraslih.«⁴⁴

U hrvatskoj Crkvi još su uvijek na snazi modeli »pučke Crkve« i »Crkve – servisne stanice«. Pretežni oblik pastoralna odraslih je tzv. frontalni pastoral velike kršćanske zajednice, ali treba imati na umu da nema ozbiljnog pastoralna odraslih bez osobnog i diferenciranog pristupa, prilagođenog konkretnoj osobi i njenim potrebama.⁴⁵ Pastoralu odraslih ne posvećuje se dovoljno pažnje i premalo se vrednuje tzv. kapilarna evangelizacija, kateheza i vjernički rast u malim grupama, koje mogu biti idealne za sustavnu evangelizaciju, katehetsku pouku i odgoj odraslih u vjeri. Kod nas se veće značenje daje

masovnim okupljanjima i euharistijskim slavljinama. Još se ne razvijaju specijalizirani pristupi u katehezi odraslih, prilagođeni pojedinim slojevima odnosno kategorijama vjernika kao što su svijet radništva, znanosti, kulture, osobitost vjerskog odgoja putem mass-medija i sl.⁴⁶

Kateheza odraslih uglavnom je prepuštena dobrovoljnosti, pastoralnoj revnosti i inventivnosti pojedinih pastoralnih radnika, a nedostaje trajni, koordinirani i sustavni pristup ovoj problematici. »Pred našu domovinsku Crkvu nameće se, stoga, potreba ostvarenja promišljene, sistematske, kontinuirane i organski povezane evangelizacije odraslih u njezinim najrazličitijim oblicima, te na isti način ostvaren i s evangelizacijom odraslih usko povezan pastoral bračnih drugova i obitelji, mladih, starih i bolesnih te posebnih i rubnih skupina vjernika. Pri tome valja organski povezati i evangelizacijski doprinos postojećih udruga i pokreta. Ostvarenje ovih oblika evangelizacije treba biti uzajamno povezano, a često povezano i usklađeno s društvenim strukturama brige za čovjeka te za opće dobro društva u cjelini. To nije moguće bez biskupijskih crkvenih struktura te dovoljnog broja kvalificiranih i profesionalno zauzetih osoba u tim strukturama, koje će biti pozvane planirati, koordinirati, podržavati, buditi i promicati podršku i suradnju brojnih volontera.«⁴⁷

Činjenica je da u novije vrijeme sve više ima interesa za katehezu odraslih, te za ostale vidove pastoralnog djelovanja, posebice među vjernicima laicima, koji se zadnjih godina u znatnom broju uključuju u teološku izobrazbu na visokoškolskim crkvenim učilištima tako da danas laici tvore više od 2/3 svih studenata tih učilišta. U akademskoj godini 1997/98. studentice (većinom laikinje) čine preko 55% ukupnog broja studenata. Pretežni dio laika koji upisuju teološki studij

44 I. PAŽIN, *Neke posebnosti kateheze odraslih u odnosu na katehezu djece i mladih*, u: »Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije« 127(1999)4, 237.

45 Đ. HRANIĆ, *Evangelizacija odraslih*, u: »Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije« 127(1999)4, 243.

46 Isto, str. 243.

47 Isto, str. 243-244.

su kandidati za vjeroučitelje u školama. Prema postojećim procjenama u Hrvatskoj je potrebno više od 3.000 vjeroučitelja za predškolski odgoj, za osnovnu i srednju školu s po dva sata vjeronauka tjedno, a broj je trenutno zaposlenih vjeroučitelja u školi oko 2.350. Za sada je angažman vjeroučitelja laika u župnoj katehizaciji upitan, jer župe ne mogu ili nisu spremne na puno radno vrijeme zaposliti vjeroučitelja sa svim pravima koja proizlaze iz radnog odnosa.⁴⁸

Povećanje studenata vjernika laika na hrvatskim teološkim učilištima zahtijeva reorganizaciju teološkog studija s obzirom na profil zvanja, pa se govori o profilima zvanja laika teologa kao što su: teolog neklerikalnog tipa, pastoralni djelatnik neklerikalnog/neredovničkog tipa i vjeroučitelj neklerikalnog tipa.⁴⁹ Hrvatska Crkva na pragu trećeg tisućljeća neophodno mora pristupiti planiranju svoje pastoralne strategije kako u odnosu na vjeronauk u školi i župnu katehezu tako i na cjelokupno pastoralno djelovanje.

Veliki je problem nedostatak pastoralnih radnika, jer imamo premali broj svećenika i nedovoljno uključivanje laika u crkveni život. Imamo dosta angažiranih laika školskih vjeroučitelja, ali oni nisu dovoljno uključeni u župni život. Uključivanje laika u pastoral je prioritetni zadatak Crkve, posebice u gradskim sredinama gdje je velika aglomeracija stanovništva, jer pastoral grada predstavlja pravi pastoralni izazov. Imajući u vidu veličinu seoskih i gradskih župa, tu je potrebno napraviti određene promjene u smislu ujedinjavanja manjih seoskih župa i razdjeljivanja velikih gradskih župa. Došlo je vrijeme realne koncilske obnove za našu Crkvu.⁵⁰

Govoreći o razlozima opcije za katehezu odraslih, poznati katehetičar Emilio Alberich navodi tri vrste razloga: psihološko-antropološke, društveno-kulturne i teološko-pastoralne razloge.⁵¹ Naime, čovjek je nedovršeno biće, tijekom cijeloga života se razvija i susreće s novim problemima, napastima i krizama, svaka dob donosi i svoj način mišljenja i reagiranja, pa u svakoj dobi čovjek mora primiti odgovarajuću vjersku pouku. Vjera odrasla čovjeka mora postati uravnotežena, zrela, *odrasla*.⁵²

Dakle, kad je riječ o razlozima psihološke i antropološke naravi možemo zaklju-

čiti: »Suvremeno razmišljanje jako naglašava dinamički i otvoreni značaj ljudske zrelosti, što uključuje i potrebu za *trajnim odgojem*. Čini se da je sasvim nadvladano oštro razlikovanje između odgajnika i odgojenih, između osoba koje su još u formaciji i koje su već formirane. Svima se nameće uvijek otvoren ritam rasta i dozrijevanja, također i u odnosu na religioznu stvarnost«⁵³.

Različite društvene i političke situacije, razvoj znanosti i kulture zahtijevaju diferenciranu i permanentnu katehezu odraslih prikladnu datim okolnostima. »Da bi čovjek vjernik uopće mogao odgovoriti izazovima suvremenog svijeta, kao što su naglašena dinamičnost, kulturni i ideološki pluralizam, porast socijalnih napetosti i neuravnoteženosti, manipuliranje i osjećaj nesigurnosti, mora imati temeljitije vjersko znanje koje odgovara njegovoj dobi. Mnogi se odrasli osjećaju nesposobnima da nadvladaju suvremenu povijesnu i kulturnu situaciju. Stoga im je u odrasloj dobi potrebna kateheza.«⁵⁴

Velikom broju odraslih, ne samo kod nas nego i u svijetu, nedostaje vjerskog znanja. Jedan od uzroka je i nedostatak kateheze za odrasle. Različite pojave u današnjoj Crkvi potiču na jačanje kateheze odraslih. Posebice treba istaći krizu vjere i gubitak identiteta mnogih kršćana. Ova kriza identiteta može imati različite posljedice: beznačajnost vjere u kontekstu društvenog i osobnog života, unutarnju marginalnost pred nesposobnošću integracije tradicionalne vjere s odraslim životom, odbijanje crkvenosti vjere koja je proživljena u subjektivitetu privatnoga, pomanjkanje radosti i sreće biti kršćaninom i dr. Sve ovo ukazuje na značenje i mjesto pastoralnog opredjeljenja za katehezu odraslih. »Ka-

48 Usp. J. BALOBAN, *Izobrazba vjeroučitelja na našim učilištima*, u: »Kateheza« 20(1998)3, 183-189.

49 Usp. isto, str. 186.

50 J. MRZLJAK, *Crkvi nedostaje životnosti*, u: »Kana« 29(1999)4, 10-11.

51 Usp. E. ALBERICH, *Kateheza odraslih: što jest-zahitjevi-problemi i mogućnosti*, u: »Kateheza« 3(1981)1, 7-15.

52 Usp. J. COLOMB, *Kateheza životnih dobi*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1991, str. 21.

53 E. ALBERICH, *Odrasli (kateheza)*, u: *Religijsko-pedagoško-katehetski leksikon*, KSC, Zagreb 1991, str. 539-542, ovdje 540.

54 A. BARUN, nav. čl., str. 18.

tehezu odraslih treba danas hrabro i stvaralački promicati, u službi *novog tipa vjernika i za obnovljeni plan Crkve* u većoj podudarnosti s evanđeoskim zahtjevima i u većoj usklađenosti s dubokim težnjama današnjeg čovjeka⁵⁵.

III. KATEHEZA ODRASLIH – PUT K IZGRADNJI CRKVE BUDUĆNOSTI

Razina opće naobrazbe i kulture vjernika u današnje vrijeme postaje sve veća, a njihova vjermička naobrazba i poimanje vjere ostaju na razini dječjeg vjeronauka. Taj rascjep između vjere i kulture, koji nastaje uglavnom zbog nedovoljne poučenosti u vjeri, postaje uzrokom unutarnjih konflikata i odbacivanja vjerske prakse. Osim toga vjera odraslih je suočena s vjerskim indiferentizmom, sekularizmom, pokušajem izjednačavanja svih religija i sinkretizmima različitih oblika, što neminovno iziskuje trajnu vjermičku izgradnju odraslih vjernika da bi očuvali i produbili svoju vjeru, od nje živjeli i proželi svoj život kršćanskim vrijednostima.⁵⁶

Mnogi današnji odrasli kršćani žive svoje standardno kršćanstvo. Često dolazi do raskoraka između njihove vjere i njihova konkretnog života. »Svjesni su da je kršćanstvo daleko vrednije nego što ga oni trenutno doživljavaju i povremeno manifestativno pokazuju. S druge strane ti se kršćani osjećaju nemoćnima naspram vlastite djece i naspram tolikih drugih ljudi koji ne vjeruju, a kojima treba obrazložiti i primjerom (za)svjedočiti to svoje kršćanstvo. Polazeći od te činjenice i polazeći od uvjerenja da je vjera neprekidni proces, koji traži rast, produblјivanje i sazrijevanje, rast koji je neodvojiv od svakidašnjeg čovjekova iskustva, opravdano je danas govoriti o katehizaciji odraslih kao što se govori o katehizaciji djece i mladeži.«⁵⁷

Katehizacija odraslih ima za cilj odrasle osobe upoznati s vjerom u svoj njezinoj težini i odgovornosti. Zatim ide za naviještanjem i produblјivanjem vjere odraslih, te za integracijom vjere u život odrasla čovjeka. Pri tome se radi prije svega o »drugoj inicijaciji«, a ne o prvotnom naviještanju, iako je kod znatnog dijela odraslih potreban upravo prvotni

naviještaj. Nadalje, »katehizacija odraslih želi osposobiti odrasle kršćane za navjestitelje vjere kako za mlađe generacije unutar Crkve tako i za one koji nisu upoznati s kršćanstvom, ali su prema njemu pozitivno usmjereni ili već s njim simpatiziraju. Tako je katehizacija odraslih prvenstveno namijenjena svim odraslim kršćanima neovisno o njihovoj starosnoj dobi i njihovu trenutnom staležu. Ona, zapravo, obuhvaća sve kategorije odraslih, koji su zainteresirani za pitanje svoje kršćanske teorije i prakse«.⁵⁸ Katehizacija odraslih obuhvaća sve osobe koje kao odrasle žele rasti u vjeri, te »pomoći odraslom kršćaninu da svoje kršćanstvo prihvati i zaživi iz osobnog uvjerenja, koje ostavlja neizbrisiv trag u njegovu životu i koje pozitivno djeluje na osobe s kojima se kršćanin susreće«.⁵⁹

U svezi s katehetskim radom s odraslima Emilio Alberich postavlja tri pastoralna načela:

1. Svaki pastoral koji ne daje prednost odraslima jest nedjelotvoran.
2. Valja biti uvjeren da je moguće s odraslima uspješno raditi.
3. Valja biti uvjeren da obnova zajednica mora sačinjavati središnji cilj pastoralnih nastojanja.⁶⁰

Treba se zalagati, putem kateheze odraslih, za obnovljeni nacrt crkvene zajednice jer je zajednica »subjekt, objekt, kraj i cilj kateheze«.⁶¹ U tom pravcu treba produbiti zamisao Crkve kakvu hoćemo izgraditi. Drugim riječima, treba imati viziju i graditi Crkvu budućnosti. To je zadatak kojeg se mora latiti svaka zajednica i svaka Crkva, tj. treba tražiti onaj model crkvene stvarnosti

55 E. ALBERICH, *Odrasli* (kateheza), nav. dj., str. 540.

56 Usp. DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Evangelizacija, Radni materijali za biskupijsko savjetovanje*, Prvi dio, nav. dj., str. 34-35.

57 J. BALOBAN, *Kršćanska obitelj u Hrvatskoj na pragu 21. stoljeća*, Glas Koncila, Zagreb 1990, str. 134-135.

58 Isto, str. 135.

59 Isto, str. 135-136.

60 Usp. E. ALBERICH, *Kateheza odraslih: što jest-zahitjevi-problemi i mogućnosti*, nav. dj., str. 14-15.

61 *Poruka Biskupske sinode 1977.*, br. 13.

koji će u svakom povijesnom položaju i trenutku posredovati i proklamirati načelo »vjernosti Bogu i čovjeku«. ⁶²

U svjetlu saborskih i posaborskih dokumenata i na osnovi težnji koje prevladavaju u suvremenoj Crkvi, obnovljeni nacrt Crkve trebao bi izgledati ovako: »Crkva – zajednica a ne samo društvo i organizacija, Crkva kao *Božji narod* a ne samo juridički i hijerarhijski uređena ustanova. Crkva u *službi Božjeg kraljevstva* i usmjerena obrani same sebe, Crkva *prihvatljiva za nadahnuće Duha Svetoga* i spremna za buđenje različitih službi i priznanje karizmi svih članova crkvene zajednice«. ⁶³

Za budućnost tako bogatog nacrta neophodno je, štoviše isplati se, založiti se za obnoviteljski pastoralni rad, te je potrebno pravodobno usmjeriti sve snage na katehezu odraslih.

Evangelizacija i katehizacija odraslih i u hrvatskoj Crkvi postaje više nego nasušna potreba, koja se treba ostvarivati na svim njenim razinama: župnoj, dekanatskoj, biskupijskoj itd. Posebnu pažnju evangelizaciji odraslih kao i drugim područjima pastoralnog djelovanja, kao što je već rečeno, posvećuje Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska, koja u zoru trećeg tisućljeća donosi smjernice za pastoralno djelovanje imajući u vidu naše konkretne hrvatske prilike, okrećući se izgradnji Crkve budućnosti. »Pred đakovačku i srijemsku Crkvu nameće se, stoga, potreba ostvarenja promišljene, sistematike, kontinuirane i organski povezane evangelizacije odraslih u njezinim najrazličitijim oblicima, te na isti način ostvaren i s evangelizacijom odraslih usko povezan pastoral bračnih drugova i obitelji, mladih, starih i bolesnih te posebnih i rubnih skupina vjernika. Pri tome valja organski povezati i evangelizacijski doprinos postojećih udruga i pokreta. Ostvarenje ovih oblika evangelizacije odraslih treba biti uzajamno povezano, a često povezano i usklađeno s društvenim strukturama brige za čovjeka te za opće dobro društva u cjelini. To nije moguće bez biskupijskih crkvenih struktura te dovoljnog broja kvalificiranih i profesionalno zauzetih osoba u tim strukturama, koje će biti pozvane planirati, koordinirati, podržavati, buditi i promicati podršku i suradnju brojnih volontera.« ⁶⁴

Kao mjesto katehetskog djelovanja u prvi plan ističemo župnu zajednicu, koja mora »ostati pokretač kateheze i njezino posebno mjesto«. ⁶⁵ Naime, kateheza se uvijek obavlja u okviru kršćanske zajednice. »Obično se navode tri tradicionalna mjesta kateheze: obitelj, župa, škola. Župa kao osnovno ostvarenje kršćanske zajednice redovno obuhvaća i ova druga dva mjesta u smislu komplementarnosti. U našim prilikama uz obitelj koja sve manje može ispunjavati svoju zadaću, župa ostaje u stvari jedino djelotvorno mjesto kateheze.« ⁶⁶ Na svim razinama, a posebice u župi, treba oživjeti svijest crkvenosti. Župa treba biti otvorena za sve ljude i ne smije postati geto, a ta je otvorenost u našim prilikama neophodna za novu evangelizaciju i katehizaciju.

Uz župnu zajednicu treba istaći obitelj kao temeljnu instituciju kako za život svakog društva tako i Crkve, jer nijedan model župne strukture ne može stvarno uspjeti bez obitelji kao pastoralnog čimbenika. ⁶⁷ Treba imati u vidu da je današnji svijet, napose svijet odraslih, za evangelizaciju i katehezu pravi izazov. Riječ je o tome da se pokaže vjera, hrabrost i prosudba u promociji kateheze koja dopušta odraslima da *postanu odrasli, zreli vjernici* sa željom da se ostvari pravi *odgovorni odgoj* u funkciji *evangelizacijske transformacije* kršćanske zajednice. ⁶⁸ Naime, u procesu kateheze odraslih bitno je angažiranje kršćanske zajednice koja prihvaća i podržava odrasloga. ⁶⁹

62 BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje Evandjelja i odgoj u vjeri*, nav. dj. br., 34.

63 E. ALBERICH, *Kateheza odraslih: što jest-zahitjevi-problemi i mogućnosti*, nav. dj., str.15.

64 DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Evangelizacija, Radni materijali za biskupijsko savjetovanje*, Prvi dio, nav. dj., str. 43.

65 IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae*, nav. dj., br. 67.

66 B. Z. ŠAGI, *Današnja župa kao mjesto katehetskog djelovanja*, u: »Zbornik X. i XI. KLJŠ, Varaždin 1981. – Pazin 1982.«, str. 227.

67 B. Z. ŠAGI, *Nova evangelizacija u Hrvatskoj i župa*, u: »Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije« 127(1999)4, 245-249.

68 Usp. E. ALBERICH – A. BINZ, *Adulti e catechesi*, nav. dj.

69 Usp. CONSIGLIO INTERNAZIONALE PER LA CATECHESI (COINCAT), *La catechesi degli adulti nella comunità cristiana*, Città del Vaticano 1990, br. 28-29.

ZAKLJUČAK

Crkva u svom evangelizacijskom poslanju, posebice putem kateheze kao jedne od glavnih i prvotnih svojih zadaća, formira i obnavlja kršćanske zajednice. U kršćanskoj zajednici svima treba omogućiti takav religiozni odgoj i katehezu da svi – ne samo kao pojedinci nego i kao zajednica – mogu istinski napredovati na putu prema doista odrasloj i zreloj vjeri.⁷⁰ U odgoju i obrazovanju treba voditi računa o određenoj životnoj dobi, tj. razvojnom periodu. Zato u katehezi treba brinuti da se vjerska pouka ne iznese prerano, kao i o tome da ona ne prestane u bilo kojoj dobi, jer se vjera može i mora razvijati cijelog života. Zato kateheza životnih dobi ima dvojaku zadaću: s jedne strane, pružiti svakom životnom razdoblju onaj vjerski odgoj koji mu odgovara i, s druge strane, osigurati trajnu katehezu što će pomoći riječi Božjoj da osvijetli nove probleme koje život neprestano stvara.

Kateheza odraslih treba imati u vidu stvaranje novog lika vjernika kako ga zahtijeva naše vrijeme. To bi bio vjernik koji sve više proniče u otajstvo vjere i koji otkriva oslobađajuću ulogu vjere, odrastao čovjek u Kristu koji kroči prema zrelosti svojih unutarnjih stavova i izvanjskih znakova vjere, kršćanin koji živi svoju vjeru zajedno s drugima tj. u kršćanskoj zajednici, vjernik koji se uklapa i zauzima za svoju sredinu i prevladava tradicionalne religiozne okvire tako da gaji dijalog između vjere i kulture.

U svezi s tim, teško je ukratko dati odgovor na uvijek aktualno pitanje: Kako konkretno katehizirati odrasle u suvremenom svijetu? Nema jednoznačnog odgovora odnosno recepta koji bi se mogao ponuditi i po kojem bi se doslovno svugdje i svaki put moglo postupati. Podosta se toga ostavlja inventivnosti pastoralnih radnika, posebno kateheta. No, ono što mogu ustvrditi: najučinkovitije i najpotrebnije vjersko poučavanje i praktično uvođenje u vjerski život, u budućim vremenima Crkve, bit će zacijelo katehizacija odraslih, čija puna afirmacija, nadamo se, tek slijedi. Naime, kateheza odraslih mora postati u pravom smislu te riječi *odrasla, zrela* kateheza.

Ostala korištena literatura:

- ALBERICH, E., *Kateheza i crkvena praksa*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1986.
- ALBERICH, E. – A. BINZ, *Adulti e catechesi. Elementi di metodologia catechetica dell'età adulta*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1993.
- ARAČIĆ, P., *Subjekti kateheze u župi: zajednica, obitelj, kateheta*, u: *Vjera mladih i župska zajednica. Zbornik X. i XI. katehetske ljetne škole. Subotica 1981. – Pazin 1982.*, KVBKJ, Subotica, s. d., str. 257-271.
- BALOBAN, J., *Katekumenat – put prema odgovornom kršćanstvu*, u: *Djelovanje Crkve u novim društvenim okolnostima*, KS, Zagreb 1995, str. 68-77.
- BALOBAN, J., *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1992.
- BALOBAN, J., *Pastoralni model na snazi u našoj Crkvi*, u: »Bogoslovska smotra« 56(1986)1-2, 43-54.
- BALOBAN, J., *Pastoralno-teološko opravdanje važnosti katekumenata u biskupijama Hrvatske*, u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral – Zadar, Zagreb 1993.
- BARIČEVIĆ, J., *Vjernički rast odraslih i njihovo osposobljavanje za odgoj u vjeri*, u: *Odgoj i predanje vjere. Zbornik radova XV. i XVI. katehetske ljetne škole. Šibenik 1986. – Subotica 1987.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1989, str. 259-272.
- BEZIĆ, Ž., *Andragogija i vjerski rast odraslih*, u: »Kateheza« 3(1981)3, 15-24.
- BEZIĆ, Ž., *Pastoralni rad*, II. sv., HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1983.
- BEZIĆ, Ž., *Razvojni put mladih*, U pravi trenutak, Đakovo 1989.
- BEZIĆ, Ž., *Sakramenti kršćanske inicijacije*, u: »Bogoslovska smotra« 43(1973)2-3, 260-268.
- DE MARTINI, N., *Nova župa. Zajednica prijatelja*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1982.
- IVANČIĆ, T., *Promicanje i ostvarivanje kršćanskog iskustva u evangelizaciji odraslih*, u: »Kateheza« 3(1981)3, 7-14.
- KRALJEVIĆ, V., *Novi naglasci i putovi u katehizaciji odraslih*, u: »Kateheza« 3(1981)2, 7-23.
- NIMAC, S., *Studentska kateheza*, u: »Kateheza« 20(1998)3, 246-250.
- ŠKALABRIN, N., *Biskupijska sinoda u Zakoniku kanonskog prava*, u: »Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije« 126(1997)4, 225-230.0

70 Usp. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno navještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, nav. dj., br. 53-54.